

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΟΔΩΡΑ Η ΜΙΜΑΔΑ ΧΟΡΕΥΤΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ ΙΚΕΤΗΣ ΣΤΟ ΚΥΝΗΓΕΣΙΟ – ΒΙΩΜΑΤΑ

1. Εισαγωγή

Η ικεσία της Θεοδώρας, της μητέρας της και των δύο αδελφών της στο Κυνηγέσιο της Κωνσταντινούπολης και ενώπιον του αυτοκράτορα, των φατριών του Ιππόδρομου και του λαού, απετέλεσε το τρίτο κατά σειρά κεφάλαιο του Α΄ μέρους της μελέτης μου για τη μετέπειτα αυτοκράτειρα. Έτσι στο συγκεκριμένο κείμενο, αρχικά, θα αναφερθούμε στα αίτια και την αφορμή που οδήγησε τις τέσσερις γυναίκες σε μια τόσο θαρραλέα πράξη, όσο και στα οποιαδήποτε αποτελέσματα της συγκεκριμένης ενέργειάς τους. Στη συνέχεια, θα προσπαθήσουμε να δούμε και να κατανοήσουμε πώς οι σύγχρονοι συγγραφείς, πάντα συγκριτικά με τον Προκόπιο, εμβαθύνουν σε όλους εκείνους τους λόγους που, πιθανόν, τότε δημιουργήθηκαν και συνέτειναν στην «αιώνια» και «μνημειώδη» μνησικακία της δευτερότοκης κόρης του Ακακίου προς τον Δήμο των Πρασίνων του βυζαντινού Ιπποδρόμου.

2. Αρχαία βασική πηγή

Προκόπιος

Όταν κατά τον Προκόπιο ο επικεφαλής «χορευτής» της φατρίας των Πρασίνων, Αστέριος, μετά τον θάνατο του θηριοτρόφου Ακακίου έδωξε την οικογένεια της Θεοδώρας από τη δουλειά στο τσίρκο,¹ τότε η «ανώνυμη» μητέρα της αποφάσισε να κάνει κάτι το πραγματικά παράτολμο. Σε μεγάλη συγκέντρωση του κόσμου στο τσίρκο και αφού φόρεσε στεφάνια στα μαλλιά και στα χέρια των τριών κοριτσιών της, παρουσιάστηκαν και οι τέσσερις ως ικέτισσες, μπροστά στο πλήθος και στις δύο φατρίες. «*Τπερ δS τἌν διμον ζύμπαντα □ γυνῦ Τν κωνηγεσίβ Αγηγερμένον εγδε,...τας χερσιν Τνθεμένη Τς τῖν σκετείαν Τκάθισεν*», αναφέρει χαρακτηριστικά και κάπως

¹βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. IX, πργφ. 5, σ. 102.

απαξιώτικα, πιστεύω, ο Καισαρέας χρονικογράφος, επιθυμώντας να προβάλει την ανηθικότητα των τεσσάρων γυναικών που, χωρίς καμμία αιδώ, τόλμησαν να εκτεθούν ενώπιον του «αδηφάγου» πλήθους.² Η σκηνοθετημένη αυτή «ικεσία» έφερε το ποθητό αποτέλεσμα και ενώ οι Πράσινοι αρνήθηκαν «κατηγορηματικά» να βοηθήσουν, οι Βένετοι τους πρόσφεραν την θέση, μια και ο δικός τους φροντιστής θηρίων είχε πρόσφατα πεθάνει. «*Ἀλλ' οἱ Πράσινοι μὲν προσίεσθαι τῶν κειτῶν οὐδ' ἔδωκεν ἄγνωσαν, ... Τπερ ἄ θηριοκόμος Ττετελευτήκει κατ' αἴστοις Ἰναγχοις*»,³ συμπληρώνει ο Προκόπιος και με αυτή τη φράση ολοκληρώνει το επεισόδιο.⁴ Στο σημείο αυτό θεωρώ, ότι η λακωνικότητα αυτή οφείλεται στην επιθυμία του ιστορικού να τονίσει δύο σημεία: Πρώτα το θράσος της γυναίκας που με κάθε μέσο, θεμιτό ή αθέμιτο, εκμεταλλευόμενη ακόμη και τ' ανήλικα παιδιά της, προσπάθησε να πετύχει τους σκοπούς της. Δεύτερο να καταδείξει όσο το δυνατό καθαρότερα την κάκιση κατά τη γνώμη του όσο και πλημμελή αγωγή της «τόσο» μισητής σ' αυτόν μετέπειτα Αυτοκράτειρας.⁵

Ο Προκόπιος, μέσα από την αφηγηματική τεχνική του ψόγου⁶, παρουσιάζει το κεφάλαιο της γονυκλισίας των ικετιδών, ως την πρώτη σκηνή στην ιστορία της Θεοδώρας. Αφού πρώτα την απομονώνει ως φιγούρα, κατόπιν, αναγκάζει τον αναγνώστη να τη δει για πρώτη φορά από κοντά και καθαρά, γονατιστή, ταπεινή, χωρίς θρόνο από χρυσάφι και πορφύρα, όπως και χωρίς συνοδεία. Και αυτή η επιμονή του κατά το «μάλλον ή ήττον» να την κατασκευοφανθήσει παρουσιάζοντας την αθλιότητά της, ίσως, πιστεύω, οφείλεται στην επιθυμία του να δείξει την αντίθεση με το μέλλον. Την εκπληκτική τύχη και την λαμπρή της άνοδο στο αυτοκρατορικό αξίωμα· τις τιμές που της αποδίδονται απ' όλους τους υπηκόους της.⁷ Και έτσι καταφέρνει να τονίσει το φαινόμενο της απρόσμενης ανατροπής που πολύ συχνά συμβαίνει στη ζωή των ανθρώπων.

² Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κειμ., τόμ. VI, κεφ. 9, πργφ. 6-7, σσ. 102-104.

³ Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κειμ., τόμ. VI, κεφ. IX, πργφ. 7, σσ. 102-104, πρβλ. P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 60.

⁴ Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κειμ., τόμ. VI, κεφ. IX, πργφ. 1-7, σσ. 102-104.

⁵ Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κειμ., τόμ. VI, κεφ. IX, πργφ. 1-7, σσ. 102-104.

⁶ Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, εισ. H. B. Dewing, σσ. 9-23.

⁷ Εδώ ο Προκόπιος αναφέρεται σ' όλους τους προύχοντες, μη εξαιρούμενων των Πατρικίων, που πεσμένοι μπρούμυτα μπροστά της, είναι έτοιμοι να ονομάσουν τους εαυτούς τους «δούλους». Θα τους τιμωρούσε αν την αποκαλούσαν κάτι λιγότερο από Δέσποινα: Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κειμ., τόμ. VI, κεφ. XXX, πργφ. 21-26, σσ. 354-356.

3. Σύγχρονοι βυζαντινολόγοι – Ιστορικού συγγραφείς – Μυθιστοριογράφοι

3.1 C. Diehl

Ο C. Diehl, αν και αρκετά σύμφωνος με τον Προκόπιο, δεν αναφέρεται καν στο «διωγμό» του πατριού της Θεοδώρας από τη θέση του θηριοτρόφου. Γι αυτόν, η σκηνή ικεσίας στο αμφιθέατρο, αποτελούσε σχέδιο της χήρας μητέρας της, η οποία, από την αγωνία της να διατηρήσει την θέση του άνδρα της που ήταν η μοναδική πηγή εσόδων της οικογένειάς της, σκέφτηκε ότι έπρεπε να κερδίσει σε δύο καίρια σημεία. Πρώτα να αποσπάσει τη συγκατάθεση του «δήμαρχου»⁸ των Πρασίνων, Αστερίου, και κατόπιν να πετύχει τη συγκίνηση του πλήθους μπροστά στα ικετευτικά απλωμένα χέρια των παιδιών της, γεγονός στα οποία πέτυχε τελικά⁹ Βέβαια, οι Πράσινοι γλεύσαν και σάρκασαν μπροστά σ' αυτήν την ικεσία, αρνούμενοι κάθε βοήθεια, όμως, οι Βένετοι, κόντρα στην απόφαση των αντιπάλων τους, βοήθησαν. Τους παρεχώρησαν μια παρόμοια θέση και έτσι κατ' αυτόν τον τρόπο, έληξε το απροσδόκητο αυτό θέαμα στον Ιππόδρομο. Κανείς από το κοινό εκείνης της μέρας, αναφέρει ο Γάλλος βυζαντινολόγος,¹⁰ δεν μπορούσε να υποθέσει ότι αυτή η σκηνή υπήρξε η πρώτη επαφή της Θεοδώρας με τον «λαό» της. Τον κόσμο που κάποτε στο μέλλον θα γοήτευε και θα κυβερνούσε. Όπως δε μπορούσε να φανταστεί και το μίσος της για τη φατρία των πράσινων.¹¹

Συμπερασματικά, ο C. Diehl και σ' αυτό το κεφάλαιο φαίνεται πως αντλεί τις βασικές πληροφορίες του από το «χρονογράφημα»¹² του Προκοπίου. Όμως, προσωπικά διακρίνω ότι κρατά κάποιες αποστάσεις και αφηγείται, μάλλον, χωρίς υπερβολές, αποφεύγοντας, ίσως, να εκτραπεί από την ιστορική αφήγηση και με τρόπο που μόνο αυτός ο βυζαντινολόγος γνωρίζει να χειρίζεται.

⁸ Διαφορετικός χαρακτηρισμός του Αστερίου: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. I, σ. 14.

⁹ C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. I, σ. 14.

¹⁰ Βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. I, σ. 14.

¹¹ C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. I, σ. 14.

¹² Ουσ. προερχόμενο από τη λέξη χρονογραφία που σημαίνει μεσαιωνικό γραμματειακό είδος που ιστορεί ιστορεί μια σειρά συνήθως ιστορικών γεγονότων (συχνά με ξεκίνημα από τα πολύ παλαιά χρόνια έως τις μέρες του συγγραφέα) με απλό τρόπο και χωρίς ιδιαίτερες λογοτεχνικές αξιώσεις: βλ. Ε. Κριαράς, *Νέο Ελληνικό Λεξικό*, σ. 1504.

3. 2 Κ. Θεοχάρους

Με περισσότερη κατανόηση από τον Προκόπιο και αρκετά ευθυγραμμισμένος με το κείμενο του C. Diehl, ο Κ. Θεοχάρους αναφέρει ότι μετά το θάνατο του Ακακίου, η γυναίκα του αναγκάστηκε, λόγω των περιστάσεων να πέσει ακόμη πιο χαμηλά.¹³ Σε κάποια στιγμή απελπισίας και έννοιας για το μέλλον των παιδιών της, πήρε την απόφαση να παρουσιαστεί ως ικέτις μπροστά στον Αυτοκράτορα Αναστάσιο.¹⁴ Τότε, ζήτησε τη βοήθεια του ερωτικού συντρόφου της, προαγωγού Φιλίππου και στις επόμενες αρματοδρομίες¹⁵ μπήκε, κρυφά,¹⁶ με τις κόρες της στον Ιππόδρομο.¹⁷ Με την εμφάνιση του Καίσαρα στην εξέδρα¹⁸ και ενώ το πλήθος κραύγαζε «εν χορώ» το «*Ave Imperator! Tu Vincas!*»,¹⁹ ο κήρυκας φώναξε στον λαό να διατυπώσει τυχόν παράπονα ή να ζητήσει κάποια χάρη²⁰ από τον «*Ισαπόστολο*».²¹ Ευθύς, η τριαντάχρονη περίπου γυναίκα και οι τρεις κόρες της, ηλικίας μεταξύ τεσσάρων και

¹³Όταν για ακόμη μια φορά στη ζωή της υπέστη τον εξευτελιστικό εξαναγκασμό να γίνει πόρνη και να να ζει αυτή και τα παιδιά της στο σπίτι του προαγωγού Φιλίππου: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, κεφ. 5, σσ. 53-54.

¹⁴Αυτοκράτορας του Βυζαντίου (491-518μ.Χ.), ο επωνομαζόμενος «Δίκωρος», διότι είχε διαδοθεί στο στο λαό πως οι κόρες των ματιών του είχαν διαφορετικό χρώμα η κάθε μια. Το 491μ. Χ., η χήρα του Ζήωνα, Αριαδνη, εκτιμώντας τα χαρίσματα του αξιωματικού του βυζαντινού στρατού, Αναστασία και μη έχοντας φιλοδοξίες για τη δύσκολη διακυβέρνηση της αχανούς αυτοκρατορίας, τον όρισε διάδοχο του θρόνου: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. Ι, κεφ. VI, σ. 66.

¹⁵Τα θεάματα στον Ιππόδρομο δίνονταν τρεις φορές το χρόνο. Οι αρματοδρομίες πλαισιώνονταν από παραστάσεις θηριομαχιών, παντομίμες, παραδίες αρχαίων τραγωδιών και νούμερα σαλτιμπάγκων. Κατά τη διάρκεια του δεύτερου διαλείμματος ακολουθούσε γενναίο φαγοπότι και ο φτωχός λαός χόρταινε με παστά ψάρια, λαχανίδες και φρούτα: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. Ι, κεφ. VI, σσ. 59-60.

¹⁶Ενώ λέγεται πως ο τότε Ιππόδρομος ανήκε στο λαό, στην πραγματικότητα η είσοδος επιτρεπόταν μόνο σε άνδρες. Οι γυναίκες δεν έμπαιναν στις κερκίδες του όπως παλαιά στους αγώνες της Ολυμπίας. Μόνο η Αυτοκράτειρα μπορούσε να παρακολουθεί και αυτή από έναν εξώστη στο παλάτι της Δάφνης: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. Ι, κεφ. VI, σ. 58.

¹⁷Ο Ιππόδρομος της πόλης του Κωνσταντίνου ήταν αρχαιότερος και από το «Ιερόν Παλάτιον» και από την Αγία-Σοφία. Τα παλιά χρόνια λεγόταν στα Λατινικά «*Circus Maximus*» και ελέγγο ακόμη πως είχε κτιστεί τον 6^ο μ. Χ. αι., προτού ο αυτοκράτορας Μέγας Κωνσταντίνος κάνει πρωτεύουσά του την πόλη του Βύζαντα. Μέσα στον ίδιο αιώνα ο Ιππόδρομος επεκτάθηκε και ανασκεύαστηκε, μα και πάλι ήταν ένας σχετικά μικρός χώρος, ώστε, στους αμέσως επόμενους αιώνες να χωρέσει το μεγάλο πλήθος των θεατών, που στα μέσα του 6^{ου} μ. Χ. αι. ξεπερνούσε το μισό εκατομμύριο: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. Ι, κεφ. VI, σσ. 57-58.

¹⁸Κάθισμα, θρόνος του Αυτοκράτορα στον Ιππόδρομο: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. Ι, κεφ. VI, σ. 56.

¹⁹«*Χαίρε Αυτοκράτορα! Εσύ νικάς!*». Χαιρετισμός του βυζαντινού λαού στο πρόσωπο του αυτοκράτορα: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. Ι, κεφ. VI, σ. 65.

²⁰Υπήρχε ως παλιά συνήθεια, πριν την έναρξη των ιπποδρομιών, όποιος είχε να διατυπώσει κάποιο παράπονο ενάντια σε κάποιον και γύρευε απονομή δικαιοσύνης, ή όποιος αιτούσε τη λύση ενός προβλήματος του που καμιά Αρχή δεν του την είχε δώσει, ερχόταν κάτω από το Κάθισμα να διατυπώσει το αίτημα ή το παράπονό του στον καίσαρα. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. Ι, κεφ. VI, σ. 66.

²¹«*Επωνομασία*» του καίσαρα. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. Ι, κεφ. VI, σ. 66.

δέκα περίπου ετών, κατευθύνθηκαν προς τον θρόνο με τα χέρια απλωμένα σε στάση ικεσίας. Κλαίγοντας και χειρονομώντας και εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι από τη στιγμή εκείνη διεφάνηκε το μελλοντικό θεατρικό ταλέντο των δύο μεγαλύτερων αδελφών,²² εκλιπαρούσαν, όλες μαζί, τον αυτοκράτορα να αφήσει τη χήρα να κρατήσει τη θέση του νεκρού άντρα της για να εξασφαλίσει τον «επιούσιον» της οικογένειας. Ο καίσαρας Αναστάσιος, ίσως, λόγω λύπης ή φόβου²³ ενέδωσε και διέταξε να δοθεί στη γυναίκα αυτό που επιθυμούσε. Και η «ανώνυμη» μητέρα της Θεοδώρας διάλεξε τη θέση της χορεύτριας²⁴ στον Ιππόδρομο²⁵ Στο σημείο αυτό, σύμφωνα με τη διήγηση του Κ. Θεοχάρους, πέρα από τον χλευασμό των Πρασίνων, υπάρχει και ο λιθοβολισμός των τεσσάρων γυναικών από τη φατρία αυτή των λαϊκών.²⁶ Εν αντιθέσει με τους Βενέτους, η συμπεριφορά τους ήταν ανάρμοστη και πετροβολούσαν συνεχώς, ενώ, μια πέτρα χτύπησε τη μικρή Θεοδώρα στο μέτωπο με αποτέλεσμα το αίμα να κυλήσει στο πρόσωπό της. Αρχικά εκείνη δεν είπε τίποτε, όμως, αργότερα ρώτησε και έμαθε «ποιοί» την τραυμάτισαν.²⁷

«Η σκηνή της παράκλησης των τεσσάρων γυναικών αποτελεί μια απ'αυτές που η Θεοδώρα δεν ξέχασε ποτέ όσο ζούσε· ίσως εδώ οφείλεται το μετέπειτα μένος και η μεροληπτικότητα της για τους Πρασίνους», σχολιάζει ο Κ. Θεοχάρους²⁸ και ταυτόχρονα παρουσιάζει, «μυθιστοριογραφική Αδείλ», ως ένα μαρτύριο την παιδική της ηλικία. Προσωπικά, αντιλαμβάνομαι ότι, ενώ, ο Θεσσαλονικέας μυθιστοριογράφος εξαίρει και χαρακτηρίζει γενναία τη πράξη της χήρας του Ακακίου, παράλληλα καταδικάζει τη συμπεριφορά των Πρασίνων, αποσκοπώντας, μάλλον, στα εξής: «Εν πρώτοις», να καταδείξει τη δυστυχημένη παιδική ηλικία της, με όλη τη σωρεία από τις πίκρες και ταπεινώσεις που υπέστησαν αυτή και η

²²βλ. Κ. Θεοχάρους, *Θεοδώρα*, κεφ. VI, σσ. 67-70.

²³Κατά τον Κ. Θεοχάρους, ο Αυτοκράτορας Αναστάσιος, είτε λυπήθηκε τη γυναίκα και τα παιδιά της είτε φοβήθηκε να εξοργήσει το λαό που λόγω των απωθημένων του από τις διάφορες κακομεταχειρήσεις, μπορούσε να προκαλέσει στάση: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. VI, σ. 69.

²⁴Κατά τον Κ. Θεοχάρους, ενώ η χήρα του Ακακίου έγινε χορεύτρια στον Ιππόδρομο, ο εραστής, λένοντας Φίλιππος, δεν κέρδισε τίποτα, παρά μόνο την ερωτική συμβίωση με την ερωμένη του. Προσδοκούσε δε, να φτάσουν στην εφηβεία οι μικρές της κόρες, ώστε να τις προωθήσει στην πορνεία: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. VII, σ. 75.

²⁵Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. VI, σσ. 68-69.

²⁶Η φατρία των Πρασίνων αποτελείτο από τα λαϊκά στρώματα, ενώ οι Βένετοι αντιπροσώπευαν τις ανώτερες ανώτερες κοινωνικές τάξεις: βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. VI, σσ. 63-67.

²⁷Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. VI, σ. 68.

²⁸Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. VI, σ. 68.

οικογένειά της. Κατόπιν, αφού κατά αυτόν τον τρόπο δικαιολογήσει και απομονώσει όποια ίσως αρνητικά, επιδιώκει να την ηρωποιήσει και να την αποκαταστήσει στα μάτια των αναγνωστών του, ως την «οσία» και «σεπή» αυτοκράτειρα του Βυζαντίου.²⁹

3.3 P. Cezaretti

Στον P. Cezaretti, αντίθετα με τον C. Diehl και τον K. Θεοχάρους, η σκηνή της ικεσίας δεν γίνεται αμέσως μετά το θάνατο του Ακάκιου, αλλά καθυστερεί λίγο. Ο «ορχηστής» των Πρασίνων, Αστέριος, είναι αυτός που αρχικά «προστατεύει» τη χήρα και τις ορφανές κόρες της και ενθαρρύνει την ύπαρξη ενός πατριού, τον οποίο μάλιστα υποστηρίζει ώστε να αναλάβει την «κενή» θέση του αρκουδοτρόφου.³⁰ Κάποια στιγμή «κάποιος άλλος του πρόσφερε χρήματα»³¹ και για την ίδια αιτία, ο Αστέριος τους «έδιωξε». Και σ' αυτήν την περίπτωση, η μητέρα τής Θεοδώρας δεν δίστασε και διεκδίκησε αυτό που θεωρούσε δικαίωμά της, με μια χειρονομία «απρόσμενη και προκλητική»³² Ακολουθώντας το ρητό «ουκ όναρ αλλ' ύπαρ»,³³ κανόνισε πάλι κρυφά την ιδιοτελή ιεροτελεστία της, ακριβώς την ημέρα της γιορτής προς τιμήν του μυστικού ονόματος της πόλης.³⁴ Αυτή τη φορά η πομπή των τεσσάρων γυναικών με τα λουλούδια και τις λευκές εσθήτες, φαινόταν επίσημη και «ιερή»³⁵, παρόμοια με εκείνη που σήμερα αντικρύζουμε στα ψηφιδωτά του Αγίου Απολινάριου του Νέου στη Ραβένα.³⁶ Άμεσοι αποδέκτες της ικεσίας οι Πράσινοι και ιδιαίτερα ο «ορχηστής» Αστέριος,³⁷ που όμως έκανε το λάθος να περιφρονήσει τις

²⁹K. Θεοχάρους, *Θεοδώρα*, μέρ. I, κεφ. VI, σσ. 57-70.

³⁰P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. I-II, σσ. 21-55.

³¹P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 53, πρβλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κειμ., τόμ. VI, κεφ. IX, πργφ. σ. 5.

³²P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σσ. 54-55.

³³Ρητό του P. Cezaretti που σημαίνει «όχι όνειρο απατηλό αλλά οικόνο»: βλ. P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 55.

³⁴«Ανθούσα» στα Ελληνικά, «*Flora*» στα Λατινικά. Την ημέρα της γιορτής της, η πόλη ήταν πάντα στολισμένη με λουλούδια, γι αυτό και με λουλούδια είχαν στολιστεί για την περίπτωση η Θεοδώρα και οι αδελφές της: βλ. P. Cezaretti, *Θεοδώρα* κεφ. II, σ. 57.

³⁵Πομπή, παρόμοια εκείνης, όπου οι άγιες παρθένες, της Βιβλικής Ιστορίας, Εβραϊκής και Χριστιανικής, απολαμβάνουν την επιβράβευση που «επεφύλασσε σ' αυτές ο ουράνιος Πατέρας: βλ. P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. Αποστόλου Ματθαίου, *Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον* πργφ. 20, 23.

³⁶Πομπή των Παρθένων, ψηφιδωτό, περ. 560. Άγιος Απολινάριος ο Νέος, Ραβένα. βλ.: P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, εικ. 8.

³⁷«Πολλά να 'ναι τα χρόνια σας
ευσεβέστατοι και ενδοξότατοι Πράσινοι!
Ζωή και Νίκες!
Έχουμε αδικηθεί, ενδοξότατοι Πράσινοι,

ικέτιδες, μη θεωρώντας τες άξιες οποιασδήποτε απάντησης. Ο Αστέριος, σύμφωνα με τον P. Cezaretti, έδειξε μια στάση ανάξια ενός ισχυρού άνδρα, «τόσο που άγγιζε την αυθαιρεσία ενός τυράννου». Με κρίση εξαιρετικά κοντόφθαλμη έχασε, ενώ ταυτόχρονα έδωσε την ευκαιρία στους Βενέτους να κερδίσουν το παιχνίδι των εντυπώσεων, προσφέροντας στον πατριό τής Θεοδώρας τη θέση που προηγουμένως είχε χάσει.³⁸ «Κρούετε και ανοιγήσεται υμίν», καταγράφει για την περίπτωση ο Ιταλός ιστορικός, δανειζόμενος μια παραπομπή από το Ευαγγέλιο και συνεχίζει: «όμως η πόρτα που θα ανοίξει δεν είναι αναγκαστικά αυτή που θα έχετε χτυπήσει».³⁹

Όπως εκφράστηκε και από τον C. Diehl και τον K. Θεοχάρους, η σημασία του επεισοδίου στο Κυνηγέσιο θεωρείται από τον P. Cezaretti «ιδιαίτερα» σημαντική. Όχι μόνο γιατί φωτίζει πλευρές της προσωπικότητας της Θεοδώρας, ως μετέπειτα άνασσα, αλλά και διότι αυτή η πρώτη, έντονη και δημόσια αντιδικία, στην οποία συμμετείχε η δεύτερη κόρη του Ακακίου, υπήρξε κάθε άλλο παρά ευχάριστη, δίκαιη, άκρως καταλυτική, θα μπορούσε να εικαστεί, για ένα κορίτσι της δικής της τότε ηλικίας. Είναι μια αντιπαράθεση του έσχατου με τον πρώτο, του αδύνατου με τον δυνατό, αυτό που, σύμφωνα με τις ιστορίες της Βίβλου, συνέβηκε στις περιπτώσεις του Δαβίδ και της Ιουδήθ.⁴⁰ Επιπλέον, όσο αφορά τη γονυκλισία της Θεοδώρας στην αρένα, ο P. Cezaretti διατείνεται ότι το συγκεκριμένο γεγονός δεν είχε καμμία σχέση με την καλλιεργημένη και διπλωματική βυζαντινή τέχνη της διαμεσολάβησης. Είχε να κάνει μόνο με την αντίθεση, την εχθρότητα, και την απαξιωτική σιωπή⁴¹ μια εμπειρία και μάθημα που η ίδια δε θα ξεχνούσε ποτέ.⁴² Όπως δε θα ξεχνούσε και την κηδεία του πατέρα της, ένα συμβάν, που μαζί με το επεισόδιο στο Κυνηγέσιο, την έφεραν αντιμέτωπη με την τελετουργική πλευρά της ζωής. Μόνο που αυτή η ζωή

και ζητούμε ικανοποίηση.

Εμείς οι κόρες του Ακάκιου,

που σ' αυτό το Κυνηγέσιον

ήταν ο καλύτερος αρκτοτρόφος-

αλλά, ωιμέ, τον χάσαμε πριν την ώρα του!» Αυτά είναι τα λόγια που αποδίδει ο P. Cezaretti στις τρεις ικέτιδες του Κυνηγέσιου: βλ. P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 58.

³⁸P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σσ. 58-60.

³⁹P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 60, πρβλ. Αποστόλου Ματθαίου, *Κατά Ματθαίον Ευαγγέλιον*, κεφ. VII, πργφ. 7, *Κατά Λουκάν Ευαγγέλιον*, κεφ. XI, πργφ. 9.

⁴⁰P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σσ. 60-61.

⁴¹Εννοείται η απαξιωτική σιωπή του Αστέριου, P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 62.

⁴²Όπως δε θα ξεχνούσε ποτέ, η Θεοδώρα, πόσο υβριστική μπορεί να γίνει η επιδεικτική σιωπή στην οποία είχε εναποθέσει την περιφρόνησή του ο Αστέριος, τόσο για εκείνη προσωπικά, όσο και για τη μητέρα και τις αδελφές της: βλ. P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 62.

παρουσιάστηκε στο «μέταλλο της καρδιάς της», «*Métal du Coeur*»,⁴³ ως αγώνας, ως εσχατολογική σύγκρουση. Μια πρόκληση για αναμέτρηση που θα ήταν χαμένη, αν δεν ήταν παρούσα η μητέρα της. Αυτή που δίδαξε τόσο στη Θεοδώρα όσο και στις αδελφές της την αρετή της αντίστασης και της άμυνας με κάθε μέσο, ακόμη και στις πιο δύσκολες συνθήκες. Που της έμαθε να μεταστρέφει προς όφελός της και μάλιστα δημόσια, κάθε αντίξοχη κατάσταση.⁴⁴

Ο P. Cezaretti, δίνει με τον γραπτό του λόγο, μεγάλη - κατά τη γνώμη μου - έμφαση στο κεφάλαιο «*ικεσίας της Θεοδώρας*». Πιστεύει ότι η στάση αυτή της παράκλησης και υποταγής με όλα τα παρεπόμενά της, στάθηκε μοιραία για την ηρωίδα του. Αυτή έκρινε τη μετέπειτα πορεία της. Ότι μ' αυτό που συνέβηκε στο στάδιο εκείνη την ημέρα, γύρω στο 504 μ. Χ., είχε ίσως αναβιώσει αυτό που οι θεωρητικοί της αρχαίας αττικής τραγωδίας του Αισχύλου και του Σοφοκλή, ονόμαζαν *εις το εναντίον μεταβολή*.⁴⁵ Είναι αυτό που έκανε τον Οιδίποδα, τον πιο ευτυχισμένο ανάμεσα στους θνητούς, να γίνει ξαφνικά ο πιο δυστυχής. Αυτό που μετέτρεπε τις μανιασμένες Ερινύες σε ευσεβείς Ευμενίδες.⁴⁶

Πάντα σε αντίθεση με τον Προκόπιο, αλλά και σε κάποια μικρή παρέκκλιση από τον C. Diehl και τον K. Θεοχάρους, ο P. Cezaretti αποφαινεται ότι στο κεφάλαιο της *ικεσίας των τεσσάρων γυναικών*, αυτό που ίσως τονίζεται περισσότερο, είναι η μητέρα της Θεοδώρας και η στάση της. Μια ανώνυμη, κατά τα άλλα, τολμηρή και δυναμική γυναίκα, με χαρακτηρισμούς γι αυτήν «κατά το πλείστον» αρνητικούς. Ναι, ισχυρίζεται ο P. Cezaretti. «η Θεοδώρα βγήκε νικήτρια από την αρένα της Ιστορίας».⁴⁷ Στην πραγματικότητα όμως η επιτυχής έκβαση του γεγονότος ανήκει στην άγνωστη,⁴⁸ σύμφωνα με αρκετούς ιστορικούς, μητέρας της. Τότε, η τόλμη, η αξιοπρέπεια και η εξυπνάδα της έσωσαν την οικογένειά της, ενώ, ταυτόχρονα την οδήγησαν σε παράτολμες ενέργειες, περίπου ανάλογες, ως προς τον ίδιο συγγραφέα,

⁴³P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 62.

⁴⁴P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σσ. 61-62.

⁴⁵P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σσ. 63-64.

⁴⁶P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σσ. 61-62.

⁴⁷P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 64.

⁴⁸Οι περισσότεροι ιστορικοί και συγγραφείς, ίσως από ειρωνεία της Ιστορίας, αφήνουν ανώνυμη τη μητέρα της Θεοδώρας. Στον μυθιστοριογράφο G. Rachet, πάντως, ονομάζεται Βενέρια.: βλ. P. Cezaretti, κεφ. II, σ. πρβλ. G. Rachet, *Θεοδώρα*, σ. 14.

των μεγάλων γυναικών του κλασσικού μύθου, όπως της Διδώς ή της Μήδειας.⁴⁹ Ίσως να είχε πολλά ανθρώπινα μειονεκτήματα, αλλά συγχρόνως διέθετε και ένα σπουδαίο προτέρημα. Να εμπνέει. Έτσι ενφύσησε το θάρρος και την παρρησία στην κόρη της Θεοδώρα. Την αυτοκράτειρα η οποία, σε περιόδους καθοριστικών κρίσεων για το Βυζάντιο, διατήρησε την αυτοκυριαρχία της και βοήθησε τον Ιουστινιανό να διατηρήσει την εξουσία του. Και τούτο διότι ενδεχομένως η Θεοδώρα, από την «μοιραία» εκείνη ημέρα της «γονυκλισίας» τους στο «Κυνηγέσιον», είχε πρότυπο συμπεριφοράς τη μητέρα της: τη γενναία γυναίκα που, με το ευφυές της σχέδιο, κατόρθωσε να ανατρέψει την, καθ' όλα, δυσμενή οικογενειακή κατάσταση της ίδιας και των τριών ανήλικων παιδιών της.⁵⁰

3. 4 G. Rachet

Ο G. Rachet, στο μυθιστοριογράφημα του για την Θεοδώρα, ξεκινά την αφήγησή του από το καλοκαίρι του 512 μ. Χ., περίπου, δηλαδή από την προεφηβική της, μάλλον, ηλικία.⁵¹ Ο Γάλλος συγγραφέας δεν περιγράφει το γεγονός της ικεσίας, αλλά σε κάποια σημεία του κειμένου του δεν παραλείπει να αναφερθεί στο μίσος της δευτερότοκης κόρης του Ακάκιου για τη φατρία των Πράσινων.⁵²

4. Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο της ικεσίας της Θεοδώρας στο «Κυνηγέσιον», ενώ ο σύγχρονός της, χρονικογράφος, Προκόπιος θεωρεί τη συγκεκριμένη πράξη ως επίδειξη ανηθικότητας, ο C. Diehl ο Κ. Θεοχάρους και ο P. Cezaretti, πιστεύω, ότι «Τν πολλοις» συμφωνούν και εκφράζουν «από κοινού» την κατανόηση και συμπάθειά τους για τις σκληρές και αντίξοες συνθήκες με τις οποίες μεγάλωσε η μετέπειτα αυτοκράτειρα. Μάλιστα, αναφορικά με το τόλμημα της «παράκλησης» των τεσσάρων

⁴⁹Η μητέρα της Θεοδώρας δεν είχε γεννηθεί βασίλισσα. Αντίθετα από τη δευτερότοκη κόρη της και της εγγονή της Σοφία, δεν έγινε ποτέ Αυγούστα και «Δέσποινα» της «Ρωμαϊκής και Χριστιανικής Αυτοκρατορίας». Όμως, κατά τον P. Cezaretti, γνώριζε να τις εμπνέει: βλ. P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ.

⁵⁰P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. II, σ. 64.

⁵¹Όταν η Θεοδώρα, δεκατριών περίπου ετών παίζει στις γειτονιές της Κωνσταντινούπολης, και βοηθά την μεγαλύτερη αδελφή της Κομιτώ που ήδη παίζει στο θέατρο: βλ. G. Rachet, *Θεοδώρα*, κεφ. I, σσ. 7-19.

⁵²G. Rachet, *Θεοδώρα*, κεφ. VI-VII, σσ. 85-130.

γυναικών ενώπιον του καίσαρα και του λαού, σύμφωνα με την προσωπική μου άποψη, οι παραπάνω αναφερόμενοι τρεις συγγραφείς επιβραβεύουν το θάρρος της «μητέρας» και εικάζουν πως από αυτή προέρχεται η οξύνοια και παρρησία της μέλλουσας μονάρχισσας και συζύγου του Ιουστινιανού. Όσο για τα «βιώματα» που προκλήθηκαν στη Θεοδώρα από τα δυσμενή συμβάντα εκείνης της ημέρας της «γονυκλισίας», νομίζω πως για τον C. Diehl, τον K. Θεοχάρους αλλά και τον P. Cezaretti ιδιαίτερα, αυτά υπήρξαν έντονα, δυσάρεστα και καταλυτικά στον εσωτερικό κόσμο της τότε μικρής, δευτερότοκης κόρης του Ακακίου. Επιπρόσθετα, σχετικά με τον G. Rachet, ο ίδιος, αν και απέχει από κάθε περιγραφή της «ικεσίας», εν τούτοις, κάπου στο κείμενό του δεν παραλείπει να αναφερθεί στο βιωματικό μίσος της Θεοδώρας για τους Πρασίνους.

